

KÉZFOGÁSOK

PETKO VOJNIĆ-PURČAR

FÜLÖP

Azon a reggelen, nedves szobájának szűkös környezetében Fülöp megállapította, hogy — különböző lelki nyavalyákon és testi hibákon kívül — az emlékezés is nemcsak összekusálhatja, de elkeserítheti és sok esetben meg is szégyenítheti az embert. Az emlékezések valószínűleg azért gyökereznek mélyen az erényekben és hibákban, mert közvetlenül az egyén tapasztalataiból erednek, és ezért általában úgy rétegeződnek egymásra, mint a tengeri csigák, hogy végül is egy olyan korrallszervvé tapadjanak össze, mely abban különbözik a természetestől, hogy hiányzik belőle az emberi lélek sokféle időleges interpretációja, reagálása és lüktetése, melyeket meghatározott esetek és körülmények váltanak ki. »Ez mind világos nekem« — gondolta Fülöp, miközben lábának hüvelykujja alatt a gazdasszony által agyondicsért katonaaagy hidegét érezte —, de a bajok akkor folytatódnak igazán, amikor az emlékezésről alkotott általános véleményt személyére alkalmazzák. Ezt a »kellemetlenséget« — ahogy ő egy idő óta rossz memóriáját nevezte — úgy magyarázta, hogy egyszerűen a tanári szórakozottság kategóriájába sorozta — és ezáltal egy időre megkönnyítette, felszabadította a lelkére nehezedő szorultságtól. A végső, mondhatnánk banális feleletet azonban szertefoszlatta az élet, a gyakorlat első új példája. Ugyanis a villamoson jó tíz percen át beszélt egy asszonynak arról az érdekes körülmények között történt közlekedési szerencsétlenségről, melyről — a személyét átható hatása miatt — szinte lázban olvasott, és bizalmasan meg is veregette az asszony vállát, mondván, hogy »igen szomszédasszony, az az eset annyira elüt a többi szürke esettől, hogy a szívembe markolt, márpedig az eddig sosem csalt meg engem«, a nő azonban levette a kezét telt válláról, valami olyasmit sziszegett fogai közül, hogy »odébb, csirkefogó«, és leszállt az első állomáson, az emberek pedig hihetetlen gyorsasággal sóbálványokká meredtek körülötte. Az eset óta kerüli a szomszédasszonyt, talán éppen azért, mert nem is egészen biztos, hogy az a nő, akit hanyag vállveregetéssel családi erkölcsében megsértett, az

igazi szomszédasszony és nem egy idegen nő volt. E két feltevés közé feszítve a szomszédasszony elkerülésében látta a megoldást. Hogy ez a megoldás nem a legszerencsésebb volt, akkor látta, amikor egy alkalommal az asszony szinte megnyúló pózban, a beton gyalogjáró másik oldaláról szólította meg, hogy közölni akar valamit (nevének hangzatos betűit is tisztán hallotta) — mégis ellógott egy közeli mellékutcán át.

Az az intellektuális emberi mimikri, mely abban az időben vette körül Fülöpöt, amikor »kellemetlenségét« tanári szórakozottságnak nevezte, fokozatosan az emberek iránti bizalmatlansággá és félelemmé fejlődött, minden kimondott szó előtt figyelmesen és hosszan vizsgálta beszélgető partnerét és csak azután fejtette ki gondolatait, majd még kitaróbban figyelte, mérlegelte szavainak hatását amannak szemében, mert azokban általában felfedte az emberi zárkózottság rejtelmeit. Gyakorlott gyorsasággal fedezte fel társalgó partnerének szemében a színészkedést, és akkor valahogy zavartan, idegesen igyekezett minél előbb elszökni attól az embertől, aki hazug dicsérettel vagy szidalmakkal illette. A villamosban történt eset csak egyike volt az életében történő hasonló eseményeknek és ezért hamarosan el is felejtette.

Elég gyakran változtatta állását. Ez ugyanis jellemének gyenge oldala volt. Egy pohárka pálinka mellett, többnyire a sarki büfé egy piszkos szögletében, egy asszony teátrális mozdulatokkal mesélt neki volt szeretőjének foglalkozásáról, kihívó modoráról, melyet annyira szeretett, eredeti szokásairól, amelyeket foglalkozása által szedett fel, mire Fülöp, se szó, se beszéd már másnap fölmondta állását. Utána kitaróan kutatta az újságokban megjelenő pályázatokat, barátaitól és ismerőseitől pedig olyan lázas eréllyel érdeklődött az elhelyezkedés lehetőségeiről, hogy sokan sajnálatból személyes ismerőseikhez utal-
ták, akiktől többnyire alkalmazási igazolással távozott.

Minden erejét összeszedve igyekezett visszaemlékezni azoknak a barátoknak és lányoknak az arcára, nevére, akik a csendesen részeg esti tereferéken foglalkozásának változtatására igyekeztek rábeszélni. Valóban annyian voltak, hogy valami gömbölyű, határozatlan, fehér, ürességbe olvadtak, úgyhogy sem valamilyen határozott egyéni fizionómiát, sem pedig a tömeg határozatlan formáját nem alkották. Néha úgy rémlett neki, hogy kétszer is dolgozott ugyanabban a munkakörben, gondolván, hogy mindig új munkahelyen van. »Ezt egyszer le kell ellenőriznöm a munkakönyvemben« — gondolta Fülöp. Hüvelykujjában a katonai rámájának átható hidegét érezte. »Tegnap valószínűleg megfáztam a tó jéghideg vizében« — szötte tovább gondolatait, és jól-ésőn lustálkodott, miközben szemhéja keskeny rése mögül leste az olajosan terjedő világosságot.

Utolsó foglalkozása nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az emlékezőtehetségével kapcsolatos »hibáját« ne nevezze többé tanáros szórakozottságnak, mert érezte, hogy személyes problémája nem fér bele abba a keretbe. Maga sem tudta, hogy minek nevezze legújabb foglalkozását, mert az ismert foglalkozások egyik kialakult kategóriájába sem tudta beleilleszteni, mert a fürdőhelyeken turistacsoportok elhelye-

zését biztosító tisztviselőként tartották nyilván. Mindenesetre, nagyon meg volt elégedve ezzel a munkával. Soha életében nem volt lehetősége ennyit utazni, és ez megszüntette életének egyhangúságát. Néhány hónap után azonban nagy megrökönyödésére rájött, hogy emlékezési »balesete« bizonyos metamorfózison esett át. Azon kapta magát, hogy néha bemegy a fák közé, tapogatja héjukat, a vizenyős mohát és gyanakodva figyel a természet ősi mimikrijét, mert úgy rémlett neki, hogy mindez körülötte csak az ember mesterséges alkotása, hazug, festett kulissza. Ha érintésre az ellenkezőjéről győződött meg, felvillant agyában, hogy »íme, meddig jutottam. Ez mégsem csak tanáros szórakozottság, meg sem közelíti azt.« De minden oldalról ostromolták problémájának kérdései, feleletet pedig nem talált rájuk, és ez még nyugtalanabbá tette. Munkája, mely kezdetben annyira magával ragadta, rövidesen közvetett, lassú kínzássá változott. Ezenkívül egyes vidékek tájai egyszerűen összeolvadtak emlékezetében, ezáltal nem tudta világosan elgondolni és megkülönböztetni őket, mert csak akkor ocsúdott fel elmerengéséből, ha vezekelnie kellett figyelmetlenségéért, mint például annak az igazgatónak az esetében, akinek be akart mutatkozni, az igazgató viszont összevont szemöldökkel, vagy erőltetett mosollyal az arcán figyelmeztette, hogy ők már régi ismerősök. Egy szóval Fülöp elégedetlen volt ezzel a foglalkozással és alig várta már azt, aki valami új állást fog javasolni részére, hogy átmenetileg megszabaduljon kínjaitól. De ez a személy ezúttal szinte daczból késlekedett fellépni Fülöp életének színpadán, és sehogysen jelentkezett.

Bizonyos idő óta Fülöp valamilyen nemzeti bűn tudatában élt. Ezért az érzésért életének egyik legszégyenletesebb eseménye viseli a közvetlen okozati felelősséget. Kívülről, idegen szemszögből nézve a cselekmény igazán bolondosnak, de Fülöp számára egészen ártatlannak látszott. Amint ugyanis a tó partjához ment, az áttetsző, kék felületet egy pillanatra a múzeumban látott üveg vízimitációval azonosította. Még ma sem tudná megmagyarázni, miért töltött el ifjúságának annyi idejét a vidéki múzeum rideg falai között. Amint tehát ott a tó kék felülete felett a valóság és a káprázat két feltevése között ingadozott, kinyújtotta a lábát és várta, hogy füléhez hatoljon az üveg csengése, vagy a víz csobbanása, de fordítva történt, mert elvesztette egyensúlyát és a vízbe zuhant. Az idegen turisták csoportja lelkendezve fényképezte esését, elmerülését, kapálódzását. Ahogy nehéz, átnedvesedett ruhában kíváncsorgott a partra, felkapott egy csomó követ és szétzavarta a mindenféle érthetetlen nyelven kiáltozó és sikoltó turistákat. »Az anyjukat — mormogta, amint egy bokorban vizes ruháját csavarta —, mit mondanak rólam ezek, ha majd hazamennek és előhívják filmjüket?«

Habár még korán reggel bérbe kellett volna vennie egy autóbust, egykedvűen figyelte a szoba szegényes berendezését, melynek körvonalai egyre világosabban rajzolódtak ki előtte. Valahol lelkének mélyén meghatározatlan bűntudat lapult, s ezért egyre csak halogatta a felkelést.

Gajdos Tibor fordítása